

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

'בא אל פרעה' - ללא חשש מקטרוג

"ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתי אלה בקרבו" (א')

לכאורה יש להבין, מה טעם הוא: "כי אני הכבדתי את לבו"? אדרבה, כבדות לבו של פרעה משמשת כסבה להפנע מלבוא אליו, שהלא במצב שכזה אין כל סכני שישמע לדברי משה?

פרש המהר"ם שיק:

אדרבה, משה חשש ללכת לפרעה דוקא משום שהחשש פן ישמע בקול ה' וישוב בתשובה. שכן בכך יתעורר קטרוג על בני ישראל על שלא שמעו בקול ה' (ראה לעיל ו' יב). וכפי שהסבירו חכמים (ירושלמי סנהדרין יא ה) את הסבה שזינה הנביא סרב ללכת ולהוכיח את אנשי ניגוה כדבר ה' - מפני שהחשש שטמא חזרתם בתשובה מכת תוכחתו תעורר קטרוג על ישראל. להפיג חשש זה אמר הקדוש ברוך הוא למשה: "בא אל פרעה", ואל תחשש פן יעורר הדבר קטרוג על ישראל, "כי אני הכבדתי את לבו" לבל ישמע לדברי.

'מהר"ם שיק השלם' על התורה

'לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה'

"ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתי אשר שמתי כם וידעתם כי אני ה'" (ב')

דרש רבי שלמה זלמן פרידמן אב"ד טענקא:

ידוע מאמר חכמים (ב"מ פה א): "כל שהיא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם וכן בנו תלמיד חכם, טוב אין התורה פוסקת מאזעו לעולם". אולם פרשו התוספות (ב"ב נט א ד"ה והויט) שהבטחה זו נאמרה רק באפן שהאב, הבן והנכד רואים זה את זה. רמז לדברים נתן למצא בפסוק שלפנינו: אם "תספר" בעצמך את דברי התורה "באזני בנך וכן בנך", אזי מבטח לך כי לא תפסק התורה מצאצאיה, "וידעתם" כלכם "כי אני ה'".

על כף אנו מבקשים בזמירות ליום השבת: "הרחמן הוא יברך את עמו... ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות" - שזנכה לראות זאת בעינינו, וכך מבטח לנו שלא תמוש התורה מפי זרענו לעולם.

חמד שלמה'

משנכנס ניסן מרבים באמונה

"החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (יב ב')

דרש רבי חיים קניגסט ממוגי' ירושלים:

בעת יציאת מצרים נטרו ישראל מכל שמך עבודה זרה והתחזקה בלבם האמונה הטהורה בה'. מדי שנה, בעת שמתחדש עלינו חדש ניסן, מתעורר רשמה של אמונה זו בלבנו של כל יהודי, ויכול הוא לחזק ולבסס בלבו את האמונה בה' ובשליטתו המחלטת בכל. רמז לכך נתן למצא בלשון הפתוב: "ראשון הוא לכם" - סופי תבות 'אמן'.

'תורת מועדים' עמ' לו

זיירותו של משה מלשון המשתמעת כשקור

"והעתירו לה' אלוקים ויסר מעלי רק את המנות הזה; ויצא מעם פרעה ויעתר אל ה'" (יז יח')

מעשה ופעם נפגש רבי אברהם יפה' ראש ישיבת נובהרדוק בשמחת שבע ברכות עם הרבי בעל דברי יואל' מסאטמר. ברצותו לתאר באזני הרבי את גדולתם של חכמי המוסר, שח בפניו מעשה שארע עם רבי זונדל מסלנט: פעם קבל מכתב מתלמידו שבו הוא מבקש ממנו שיתפלל על זוגתו החולנית. בקש רבי זונדל ממשמרו שיכתב לאותו תלמיד כי הוא מעתיר על זוגתו כבקשתו, אולם לאחר שכתב המשמש את המכתב סרב הרב לחתם עליו. לפליאת המשמש הסביר: "כתבת אנו מתפללים" - בלשון רבים, בעוד שרק אנכי מתפלל". הגה כי כן, אף על פי שהנהג היה לכתב בלשון רבים, חשש רבי זונדל לסטות מן האמת ולו כמלוא נימה.

לאחר ששמע הדברי יואל' את המעשה, השיב כי נכונה היתה ההנהגה של רבי זונדל, והוא כן בכף לדברי הרמב"ן האוסר למתפלל יחיד להשתמש בלשון רבים, וכותב שהעושה פן עוון שקור בידו.

לימים ספר רבי אברהם:

"במשך שנים רבות לאחר אותו מעשה נסיתי למצא את מקור דברי הרמב"ן הללו, ולא עלתה בידי לרב השנים התחלתי לחשב שטמא לא שמעתי היטב את דברי הרבי, אולם לבסוף האירי ה' את עיני ומצאתי

את דברי הרמב"ן על הפסוק שלפנינו המציין את העבדה שבעוד פרעה פונה אל משה ואהרן בלשון רבים: 'והעתירו, משה מקפיד כל העת להדגיש כי הוא לבדו עתיד להעתיר, כפתוב: 'והעתירתי אל ה' (ח כה); 'אפרש את כפי אל ה' (ט כט), ובאר: 'כי לא ידבר משה בזה לשון רבים, שלא יוציא שקר מפיו".

'עולמות שחרבי' עמ' נו

'על נסיה שבכל יום עמנו'

"והיה כי תבאו אל הארץ... והיה כי יאמרו אליכם בניכם... ויקד העם וישתחוו" (יב כה-כז)

"ויקד העם" - על בשורת הגאולה וביאת הארץ, ובשורת הבנים שיהיו להם (רש"י).

באר רבי חיים דב אלטוסקי מראשי ישיבת 'תורה אור':

מטבע האדם שאינו מבחין בנשים הנסתרם המתחוללים עמו בכל רגע ורגע בהשגחה פרטית מפלאה, אף שלעתים הם גדולים ועצומים יותר מהנשים הגלויים. בעת יציאת מצרים, כשזכחו ישראל לראות בנשים הגלויים שיעשה עמם הקדוש ברוך הוא, התעוררו להכיר בנשים הנסתרם, כדגמת לדת ילדים, ולהודות גם עליהם. על כן, כשומעם על הנשים הגדולים שעתידי ה' לעשות עמם ב"בשורת הגאולה וביאת הארץ", התעוררו להודות אף על "בשורת הבנים".

ספור נפלא ספר המשגיח רבי זיידל אפשטיין משנות למועדיו בישיבת מיר:

פעם לקה אחד הבחורים בסתימת מעים קשה, ובשל כך נאלצו להחישו בדחיפות לורשה הבינה כדי לנתחו. זמן מה לאחר נסיעתו הגיע לישיבה מברק בן שתי מלים: "הנחות הצליח", ושמחה גדולה פשטה בין חבריו. מששמע זאת המשגיח, רבי ירחם הלוי, אמר בהתעוררות: "אלו היינו משכילים להבין את עמק הגס הנעשה עמנו בכל יום בפעילות התקינה של מערכות גופנו, הלא כל ברכת אשר יצר' היתה נאמרת בפנינו בשמחה עצומה ובהתרגשות, לא פחות מזה ששרתה בעקבות אותו מברק בהול שנסלח אלינו מרשה והודיע שהנחות הצליח..."

'חדושי בתרא' מקרא עמ' יד [נפס בסוף 'חדושי בתרא' ברכות]; קצף 'בית הלל' כ' עמ' קטו

"רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאני בשר ודם ואין בי כוח לכון פונת אמן ויהא שמה רבא, וברוך הוא וברוך שמו - פראוי. בכון יהי רצון מלפניך שתהא עולה פונת אמן, ויהא שמה רבא, וברוך הוא וברוך שמו, שאענה היום, עם אותם השרידים היודעים לכון ענגנם פראוי."

'יהי רצון' שאחר ברכת המעביר שנה' (א)

לפתח דף חדש בכל יום

העברת השנה מעינינו מסימת את יום האתמוּל על כל מאורעותיו ומאפשרת לנו להתחיל יום חדש בכחות רעניים ומרדשים. בפתחת היום החדש עומדים אנו בפני פרשת דרכים; בדינו לבחור האם לנצל יום זה כדי להגשים את יעדנו, לעבד את בוראנו ולעסוק בתורתו הקדושה, או חלילה להשמע לעצת היצר ולהשגל בוסתים ובעוונות.

כיון שהכל הולך אחר ההתחלה, מן הראוי שלאחר שברכנו על העברת השנה מעינינו, מיד נבקש ממנו יתברך שיסייע בדינו להגשים את שאיפותינו ולהתחיל את היום החדש בתורת טובה יותר מאתמול, מתוך דבקות אמתית בה' ובמצוותיו (פרוש ש"ח יצחק בסדור א"ש יט"ד).

הסבא מקלם באר כי בברכת המעביר שנה אנו מודים על העברת השנה הרוחנית המפריעה לנו בלמוד התורה הקדושה ובקיום מצוותיה. לפיכך אנו מסמיכים לה את פתח 'יהי רצון', כחלק בלתי נפרד מהברכה, ללמדנו על טיבה של ברכה זו כהודאה על פקיעת העינים הרוחנית המסייעת לאדם להרגיל עצמו בלמוד התורה (חכמה ומסר ח"א עמ' רה).

לשוב ולהתרגל בתורה

עם קומונו בבקר, טרם נתחיל בלמוד התורה, אנו מיחדים בקשה על למוד התורה - 'יהי רצון... שתרגילנו בתורתך'. משמעותה הפשוטה של בקשה זו היא בקשה שיהיה דברי התורה מרגלים וישגורים בפנינו, וכמאמר חכמים (משלי ל א): "שאם ישאל לך אדם אל תמנעם ותאמר לו אלא אמר לו מייד" (שמעיה תפלתו עמ' מו).

אולם כתבו המפרשים כי בקשה זו אינה רק על זכרון הלמוד, כי אם אף על קביעות הלמוד שיהיה לנו כטבע. שהיה טבע ההרגל למשוך את האדם לפעולה מסימת, אשר ככל שיתרגל בה, כך יקל עליו לקיימה. ונמת יהודי שואפת עצמו לטיבה ולשקע בלמוד התורה הקדושה, אלא שנגד גדול הוא כח הגוף הגשמי למוטבו אחר התאווה החמירות המרחיקות אותו מן התורה.

ככל שהאדם מרגיל עצמו לדברים בטלים ולעניני העולם הזה, כך נוצרת בלבו תשוקה חזקה להמשיך בהם עוד ועוד, עד שלבסוף אינו מסוגל לעמד בפניהם, והוא סר מן התורה חלילה. כפי שאמרו חכמים (לקוטי שמעוני עקב תתענ): "אם יום מעונבני יומים אעזבך".

בבקשה זו אנו מבקשים מהקדוש ברוך הוא שיעזר לנו לתקן את ההרגלים הרעים שחלנו לעצמנו ולשוב להיות מרגלים בתורה ובמצוות. שכן, ככל שנורגל עצמנו בעסק למוד התורה כך תמעט התענינותנו בהבלי העולם, ומתוך כך תתגשם שאיפתנו ונזכה לגדל בתורה (ש"ח יצחק ש"ס).

פהרגל אכילה ושתיה

פעם נשאל האדמו"ר בעל ה'אמרי אמת' מגור: כיצד מבקשים אנו 'שתרגילנו בתורתך', הלא אמרו חכמים (תחומא פי תבא א): "בכל יום יהא התורה חביבה עליכם כאלו היום הזה קבלתם אותה מהר סיני"? והשיב: אין אנו מבקשים על רגילות המסמלת שגרה, כי אם על 'הרגל' כאכילה ושתיה, שבכל פעם מחדש אדם מוצא בהם טעם (סדור 'שפת אמת' - לקוטי יהודה' עמ' צו).

בספר 'עולת תמיד' (פרק ט) הוסיף שבמלים 'ותרגילנו בתורתך' אנו מבקשים אף שכל מעשינו והרגלנו יהיו על פי דרך התורה, כראוי ל'בן תורה'. וכעין מה שהורו חכמים (מס' דרך ארץ פ"ח): "תלמיד חכם צריך שיהא צנוע באכילה ובשתיה, ברחיצה ובסיכה, ובניעול הסנדל, בהליכתו ובעטיפתו, ובקולו ובקומו ובמעשיו והבויים".

לקיים את המצוות בדבקות

עוד מבקשים אנו מהקדוש ברוך הוא: 'תדבוקו במצותיך'. שלא נקים את המצוות כפעולה טכנית בעלמא ללא הבנה ורגש לתוכן, אלא נקיים מתוך דבקות הלב ורגשות קדש. שכן אמרו חכמים (לקוטי שמעוני שלח תשנ): "משל לאחד שיהיה משלף לתוך המים, והשיט לו הקברניט את החבל, אמר לו: 'תפס את החבל הזה בידך ואל תניחהו - אם ברוך הוא לישראל: כל זמן שקדשתם מדבקין במצות אמת חיים שבאמר (דברים ט: ד): 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום'" (הגאון התפלה עמ' כו). כבאשר אדם מקיים את המצוות מתוך דבקות, נמשכת עליו אורה וקדשתה של המצווה, והיא מרוקמת ומקדשת אותו (ש"ח יצחק ש"ס).

לכאורה, ראוי היה לבקש להפסיק; שתרגילנו במצותיך ודבקנו בתורתך, שכן בתורה מתאימה הלשון 'דבקות' - שיהיה האדם דבוק בתורה, ובמצוות מתאימה הלשון 'הרגל' - שיתרגל האדם למצוותיו?

הסבא שאנו מבקשים בלשון זו היא: בלמוד התורה החובה המסתלת על האדם היא לעסוק ולהגות בדברי התורה בפעל במהלך היממה כלה, ומתוך כך הוא יגיע ממילא לתשוקה ודבקות בה, לכן די בבקשת: 'שתרגילנו בתורתך'. לעמת זאת במצוות יכול האדם להיות 'רגיל' בקיומו, אף כיון שהוא עושה אותן כמצות אנשים מלמדה, אין הוא דבק בהן בכל לבו, לפיכך מבקשים אנו: 'ודבקנו במצותיך' (שפתי חיים, באורי תפלה עמ' טו).

יהי רצון מלפניך מבקשים אנו מלפניך שתתרגל לנו (סדור 'תפלה למשה') ה'אלקיני ואלקיאבותינו שתרגילנו בתורתך שנה' מרגלים בלמוד התורה ודבקנו במצותיך ונקיים את המצוות מתוך דבקות.

המחלה נעלמה לחלוטין

רבנות כבר נכתב ונאמר על סגלתה המיוחדת של ברכת 'אשר יצר' לרפואה ול'שועה, סגלה שהובאה בשם קדמונים, ואף רבים מגדולי עולם המליצו עליה. יש לא מעט ספורים המוכיחים את יעילותה של סגלה מיוחדת זו, כמו הספד המפלא שלפנינו שספר מכלי ראשון מפי בעל המעשה:

לרבים מאתנו המלה 'קוליטיס' אינה מוכרת במיוחד. אף בעבור לא מעט אנשים היא מסמלת סיוט אים ונורא המאפיל על שלות חיים. קוליטיס זו שמה של מחלת מעים דלקתית קשה וחסוכת מרפא, אשר גדולה הרפאים נלאו מלמצא לה תרופה יעילה, וטובי החוקרים לא אתרו ממצא ברור שיכול להסביר את הגורם לפעם אחת.

כמי שחוקר אי פעם מחלת מעים, רחמנא ליצלו, זוכר בנדאי את הסבל הרב שיהיה כרוך בה. אולם בעבור אלו המפירים על בשרם את הסימפטומים הקשים הנגרמים ממחלת הקוליטיס, וזוהו את הכאבים והיסורים הבאים בעקבותיה, וזכור את הפחד שמה בלבד מעבירה צמרמרת בכל גופם.

מחלת הקוליטיס היא, כאמור, מחלה דלקתית הנגרמת כתוצאה מפעילות מוגברת של מערכת החסון, זו שאמורה להגן על גופנו. דלקת הקוליטיס פוגעת באופן קשה ברקמות המעי הגס, ומתוך כך גורמת לקשיי כאבים עזים המלווים בתופעות לואי שוות ביותר הפוגעות בתפקוד היום יומי של החולים. במקרים רבים עלולה התפרצות המחלה להוביל את החולה לאשפוז ממושך, ולעיתים אף מגיעה לידי צרף גננות קשה לכריתת המעי הגס.

כאשר החל ר' שמעיה, נשוא ספורנו, אררף נכבד ותלמיד חכם שאזכה אף להרביץ תורה לרבים, לסבל מבעיות קשות במעים, הוא חשב כי מדבר בתופעה חולפת הנובעת ממזון מקלקל שאכל. אולם מושגפו המינים ונכבדו לא חל שפור, פנה להיעזר ברופאים.

ר' שמעיה תאר את מצבו באזני הרופא, והלה שלח אותו על אחר לסדרת בדיקות מקיפות, שתוצאותיהן הכריעו מעל לכל ספק כי הוא חלה בקוליטיס.

בהגיע התוצאות הסופיות נקרא רבי שמעיה על חדרו של הרופא, שם קבל הסברים מקיפים על הצרה הקשה שנקלע לתוכה בפתע פתאום. כאשר מבחינתו, בתשורה הגרושה מכלול היתה העבדה כי בדרך הטבע אין דרך להרפא איתה מחלת מחלה זו, ועל מי שחלה בה להתכונן להתמודדות הצפויה לו לאורך כל ימי חייו.

ר' שמעיה יצא מחדרו של הרופא כשהוא מסחרר ומבלבל. בהיותו נתון במדה רבה ומפלגת של אמונה ויראת שמים, לא היה בקביעותו הנחרצת של הרופא בדבר ההתמודדות הקשה הצפויה לו, כדי לערער את אמונתו. הוא לא חשב לרנוע לקבל את התחזית השחורה שהשמעו בפניו ולהנעו לתכתיבי הטבע, אולם עדין הבשורה היתה קשה לעכול.

את הדרך שזוהרה לו עד לביתו הוא נצל כדי לחזק בלבו את האמונה הפשוטה כי השם יתברך הוא הרופא הגדול ביותר, והתרופה לכל מחלה נתונה בידיו. עליו מוטל לתקן את הדברים הטעונים תשון ולהתחזק בדברים הטעונים חזק, ואם ירצה ה' אין כל מיגיעה מלפניו לשלח לו את עזרו ממעל ולרפאו רפואה שלמה.

מובן מאליו שלא נמנע ר' שמעיה מלקבל את המלצותיהם של הרופאים; הוא החל

באחר שוועץ עם רבותיו החליט לאמץ את הסגלה הידועה שהובאה בקדמונים, ומיזם זה ואילף להתחזק בהודיה לה' בברכת 'אשר יצר' באמצעות אמירתה בכונה יתרה ומתוך הכתב.

גם כנכבשל פעם או פעמים - הוא לא נכנע, אלא המשיך לאחז בקבלתו ללא רפיון. אם לא די בכך הוא אף השתדל לחזק את כל סובכיו בהשיבותה של אמירת ברכה נשגבה זו בכונה. מיזם ליום הוא חש כיצד הוא מגלה רבדים נוספים בעמקה של ברכה מיוחדת זו, ומתוך כך אף ונשות התודה לקדוש ברוך הוא הלכו ונאו בקרבן יותר ויותר.

תקופת מה חלפה ומידעו נגש לרופא לבצוע בדיקות שגרתיות. הכאבים והסימפטומים פלט הרופא קריאת הפתעה; סוף סוף, לאחר תקופה ארכה של החמרה החלו להראות סימנים מעודדים של הטבה במצב.

מכאן ואילף החל ר' שמעיה לחוש הקלה מתמשכת. הכאבים והסימפטומים הקשים החלו להיפנות מגופו, וכעבר כמה חודשים פסקו לחלוטין.

הבדיקות שערך במועד הבא שנקבע לכה, הצביעו אמנם כי המחלה עדין מקננת בגופו, אף כיון שתופעותיה פסקו לחלוטין הוא הקריאה אותו עבדה זו יתר על המדה. הוא שב לתפקד כאחד האדם, ואט אט הלך וזכרון המחלה ונשכח ממנו.

אין עוד מלכדו' עמ' 452

וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקימו. (אגרת הרמב"ם)